

Заняття 10-11

Мойсей веде Ізраїль до свободи

Розділ для читання: Розділи 8 з «Провідника до Біблії»

Головні періоди: Єгипетське рабство та поневіряння в пустелі

Біблійний матеріал уроку: Книга Буття 12-40. Вихід.

Цілі уроку: Ознайомитись із:

- десятьма Заповідями.

Закріплення вивченого матеріалу:

Десять заповідей (Вихід 20)

Доки ізраїльтяни знаходились біля гори Синай, Мойсей час від часу усамітнювався на вершині гори, інколи на кілька тижнів, для бесід з Богом. Там Мойсей і отримав закони та настанови, які він мав донести до ізраїльтян. Серед цих, переданих Богом Мойсееві, законів та наставлянь знаходились десять основних принципів, викарбуваних на двох кам'яних скрижалях. Ці принципи, відомі як Десять Заповідей, пропонували особливі норми поведінки людини та становили фундаментальний закон, що регулював духовне та моральне життя Ізраїлю.

Чотири з цих десятих принципів було зосереджено на тому, що значить шанувати Бога, а інші розповідали про те, що значить шанувати людей - своїх ближніх. Кожна заповідь була сформульована коротко, таким чином, щоб її було легко вивчити та запам'ятати. Це надавало можливість батькам навчати цим уявленням своїх дітей уже в ранньому віці.

У той самий час ця стислість заповідей залишала простір для суперечок щодо того, що саме та чи інша заповідь забороняє або дозволяє. Тому інші частини Мойсеевого закону Бог використав для детального тлумачення цих заповідей та підказок щодо правильного їх розуміння. Насправді, майже все, що говориться в Біблії щодо етики та моралі, це не що інше, як пояснення цих десяти принципів настанов. Тому кожен заповідь ми розглянемо окремо.

Перша заповідь: *Хай не буде тобі інших богів передо Мною.*

Ізраїль був оточений народами, які були політеїстичними, тобто вірили не в одного, а у багатьох богів. Під впливом цих сусідніх народів політеїзм нерідко проникав і до релігії ізраїльтян. Мойсей боровся з цим усі сорок років, протягом яких він очолював Ізраїль. Пізніше, вже в Ханаані, бували часи, коли поганство заступало вшанування Бога. І

головним завданням пророків, безсумнівно, було закликати Ізраїль повернутися до поклоніння одному та єдиному справжньому Богу.

Знаючи про привабливість хибних та удаваних релігій, Бог розпочинає Десять Заповідей з нагадування Своему народові про те, що тільки Він є Богом. Для сучасного мислення такий початок морального закону може здатися незвичайним. Але якщо подивитися з біблійської точки зору, у цьому є глибокий зміст. Біблія оцінює щось як правильне або неправильне, відштовхуючись від сутності Бога. Якщо Бог - втілення любові, то ненависть є злом. Якщо Бог - втілення правди, то неправда є гріх. З позицій Біблії, моральна мудрість починається з чіткого розуміння того, хто є Бог.

Розкриваючи Мойсееві Свій закон, Бог дав йому вражаючий опис Самого Себе: Я - «милосердний, і милостивий, довготерпеливий, і многомилостивий та правдивий». Потім Він сказав, що Його милість розповсюджується на тисячі людей, тому що Він «вибачає провину й переступ та гріх» (Вихід 34:6-7). Перед нами образ глибоко милосердного Бога. Тому не дивно, що протягом усього Писання Він наполягає на тому, щоб Його народ теж був милосердним до людей. Ніде цей заклик не відображений настільки яскраво, як у біблійських настановах бути щедрими у турботах про бідних та не зволікати з прощенням тих, хто повівся з нами несправедливо.

У той самий час навряд чи Бог байдуже ставиться до тих, хто обирає для себе путь зла. Ніколи «не залишає без покарання», - так Бог сказав про Себе до Ізраїлю. По суті справи, Він проголосив, що буде карати «провину батьків на дітях, і на дітях дітей, і на третіх, і на четвертих поколіннях» (Вихід 34:7). Іншими словами, наслідки пороку будуть відбиватися на родині від покоління до покоління.

Друга заповідь: Не роби собі різьби і всякої подоби і не вклоняйся їм.

Як ми вже зазначили, усі поганські релігії давнього світу були політеїстичними. Крім того, було заведено поклоніння ідолам. Це значить, що вони створювали скульптурні зображення своїх богів, вирізьблювали або малювали їх, а потім вклонялись їм. Бог виключив з духовного життя Ізраїлю як політеїзм, так і поклоніння ідолам. Він не тільки заборонив ізраїльтянам вклонятися ідолам, але також звелів винищувати ідоли в усіх народах, які завойовуватиме Ізраїль.

Для Ізраїлю ця заповідь була особливо своєчасною. Мойсей передав їм її лише через кілька днів після того, як ізраїльтяни також зробили собі ідола - лите із золота теля, схожого на тих, яким вклонялись в Єгипті (Вихід 32). Сам Аарон виформував та вилив його бовван, і трапилось це тоді, коли Мойсей сорок днів знаходився на горі Синай, де отримував Десять Заповідей.

Коли Мойсей повернувся, він був обурений, побачивши, як люди вклоняються теляті. У гніві він розбив кам'яні скрижалі, на яких було написано заповіді, кинувши їх на землю та розстроцивши на дрібненькі шматочки. Пізніше він знову вирушив на гору, щоб отримати нові скрижалі, але спершу суворо засудив народ Ізраїль та свого брата за їхнє відкрите повстання супроти Бога.

На жаль, це був не останній раз, коли народ Ізраїль вклонявся ідолам.

Перше, ніж ізраїльтяни повністю відкинули поклоніння ідолам, пройшли століття. Треба віддати їм належне в тому, що вони ніколи не створювали статуї Самого Бога. Але усякий раз, коли від Бога вони навертались до поганства, то зводили ідолів у місцях для поклоніння, так само, як це робили оточуючі їх народи.

Третя заповідь: *Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно.*

Щоб зрозуміти важливість цієї заповіді, слід звернути увагу на те, як Біблія поводить з особистими іменами. Сьогодні ми ставимось до імен як до зручного способу звернутися до когось. Проте у Біблії імена часто відображують сутність характеру людини, або свідчать про якісь важливі сторони її життя. Ми вже бачили це у іменах, які Бог дав знаковим персонажам Книги Буття. *Авраам* значить «батько народів», *Ісак* означає «сміх» та нагадує про те, як відреагували Авраам та Сарра, коли Бог сказав їм, що матимуть сина. *Ізраїль* значить «той, хто бореться з Богом» і вказує на зарозумілість та хитрість Якова.

Відносно до Себе Самого Бог постійно говорить про те, що Його ім'я святе (Левит 22:32; Книга Пророка Єзекіїля 39:7). Бути святим означає бути особливим, поважаним та вшанованим, як ніхто інший. І якщо Сам Бог святий, то Його ім'я теж святе (Книга Пророка Ісаї 57:15). Його ім'я відображає Його сутність. Нешанобливо поводитися з Його іменем - це те саме, що не шанувати Його святість. Тому Бог і сказав: «Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно».

Перш за все, це значить, що не слід використовувати Його ім'я мимохідь, у зневажливій манері. Крім цього, не слід богохулити або вимовляти Його ім'я під час наших сварок. Крім того, ми призиваємо ім'я Бога надаремно, коли виголошуємо, що дотримуємось Його заповітів, а, насправді, наша поведінка не відповідає Його сутності. Кілька разів Бог звинувачував народ Ізраїль у тому, що таким чином вони безчестять Його ім'я (Левит 20:3; Книга Пророка Єзекіїля 20:39).

Четверта заповідь: *Пам'ятай день суботній, щоб святити його.*

Слово «субота» значить «сьомий». У Книзі Буття говориться, що Бог створив світ за шість днів, а на сьомий відпочивав (Буття 2:2-3). Мойсей сказав до народу Ізраїль, що у сьомий день кожного тижня він також має відпочивати: «... не роби жодної праці ти й син твій, та дочка твоя, раб твій та невольниця твоя, і худоба твоя, і приходько твій, що в брамах твоїх» (Вихід 20:10).

Крім усього іншого, цей відпочинок було призначено для поновлення духа та енергії. Нарівні з правилами щодо *дня*, що називають суботнім, Мойсеїв закон запроваджував суботні *роки*, також призначені бути часом для поновлення. Кожний сьомий рік поля мали залишатися незасіяними, щоб ґрунт міг відновити свою родючість. Також і рабів відпускали на волю на сьомий рік їхньої служби.

Кожні п'ятдесят років дотримувались ще одної суботи - «ювілейного року», як він названий у Законі Мойсея. Цей рік наступав після семи циклів, кожен з яких тривав по сім років. В ювілейний рік вся земля, що була віддана за борги або втрачена в результаті зубожіння, мала бути повернена сім'ї, яка

володіла нею раніше. Ці дії мали на меті поновлення можливостей для кожної родини піднятися із злиднів.

Щодо дня суботнього, то Бог звелів Ізраїлю шанувати цей день як священний. То тут, то там говориться про те, чого саме не слід робити у суботу. Наприклад, не можна робити жодної роботи, збирати дрова, ходити на великі відстані та готувати їжу, яку треба варити. В суботу кожен має відпочивати та поновлювати свої сили.

Протягом віків дотримання суботи було відмітною рисою юдаїзму, і залишається нею донині. А ось християни вважають за святий день неділю. Цей звичай походить від першого століття нашої ери, коли послідовники Ісуса в перший день тижня почали збиратися разом, щоб уклонитися Йому (Дії Апостолів 20:7). Цей час вони обрали через те, що саме в перший день тижня Ісус піднявся з мертвих. На відзначення цієї події ранні християни почали називати «перший день» тижня днем Господнім (Об'явлення Івана 1:10).

П'ята заповідь: Шануй свого батька та матір свою.

Розглядаючи Книгу Буття, ми бачимо, що Бог надає великої важливості життю в родині. Ми також зазначимо, що сімейне життя стає надзвичайно неприємним, коли люди не хочуть ставитися один до одного справедливо, чесно та з повагою. Точно так само, як і від народу Ізраїль Бог очікував, що той шануватиме Його за те, що Він зробив для цього народу, Він закликав дітей виявляти вдячність та пошану до своїх батьків.

У давньому світі людина, що вбила власних батьків, завжди вважалась за останнього негідника. Коли діти дорослішали, від них очікувалось, що вони будуть утримувати своїх старих та немічних батьків. Проте не засуджувались ніяким чином діти, які піклувались про своїх батьків у їх фізичних потребах, але у той самий час відзивалися про них зневажливо, не виявляючи до них поваги. Для народу Ізраїль Бог запроваджує вищі норми поведінки. Він хоче, щоб у Його народі були гармонійні родини, а для цього треба завжди та в усьому шанувати батьків.

Шоста заповідь: Не вбивай.

Перший злочин, про який згадує Біблія, - це вбивство брата Каїном. Вбивство - це найвища ступінь зневаження цінності людського життя. Це замах на наміри Самого Бога, який і є творцем життя. Наполягаючи на тому, щоб ми високо цінували життя, Бог забороняє будь-яке вбивство.

Проте слід зазначити, що Бог робить різницю між вбивством та іншими формами позбавлення життя. Так, Мойсеевим законом були дозволені страти. Цей закон також дозволяв убивати під час захисту себе або свого друга. Крім того, закон розрізняв убивство та позбавлення життя через необережність, - останнє

Бог не вважав убивством.

Вбивство - це коли позбавляють життя навмисно та свідомо. Воно відбувається тоді, коли ми дозволяємо гніву, ненависті або заздрощам оволодіти нами настільки, що починаємо замислювати способи знищення іншої людини. Вбивство може бути і результатом нечулої байдужості до чийогось життя. Таким чином, вбивство розпочинається в душі - у тій

частині нашої внутрішньої сутності, де зосереджені наші роздуми щодо моральності та сумління. Ось чому Ісус сказав, що ненависть - це вже вбивство, скоєне в душі (Євангелія від Матвія 5:21-22).

Сьома заповідь: *Не чини перелюбу.*

Під час створення людського роду Бог зробив нас таким чином, що статевий потяг є і сильним, і вгамованим. Але будучи творцем нашої статевої природи, Бог знає, що статева близькість - це не просто фізіологічний акт. Статевий потяг має також емоціональну, психологічну та духовну сторони, він пов'язаний і зі стосунками між особистостями. Бог хоче, щоб усі ці сторони були присутніми, і статевий зв'язок був здоровим, приносив радість і не викликав докорів сумління.

Бог знає, що здоров'я та радість будуть найвищими, коли чоловік та жінка присвятять себе один одному на все життя. Тоді статева близькість з плином часу набуде глибшого значення, а двоє закоханих все більше прихилитимуться один до одного. Оскільки Бог бажає для нас найкращого, Він велить нам вступати до статевого зв'язку лише у шлюбі, в якому тільки й зможуть зміцнитися можливості для появи цієї глибокої прихильності. Надалі для підкреслення важливості шлюбу Він говорить про нього як про взаємостосунки згідно із заповітом (Книга Пророка Малахії 2:14).

В Біблії ніщо не вважається більш священним за повагу до зобов'язань згідно із заповітом. В суспільстві, де всі поведуться один з одним справедливо, обов'язок закликає нас поважати всі заповіді - й ті, що уклали ми самі, й укладені іншими людьми. Подружня невірність - це завжди порушення заповіту, а інколи й двох. Вступати у статевий зв'язок з чоловіком або жінкою іншої людини - це значить виявити неповагу до заповіту, який вони уклали поміж собою. А якщо ви й самі одружені, то, якщо чините перелюб, руйнуєте чистоту свого власного заповіту.

Подружня невірність шкодить заповітам різними шляхами. Ця шкода пов'язана з тим, що під час справжньої статевої близькості люди відчувають злиття своїх внутрішніх сутностей, їхня прихильність один до одного стає все тіснішою. Бог говорить про таких людей, що «стануть вони одним тілом» (Буття 2:24). Вступити до такої близькості з чоловіком або жінкою іншої людини - значить дати волю силам, які одночасно принадають тих, хто вступив до неї, й відштовхують їх від подружжя згідно із заповітом. Рани, що завдаються при цьому нашим емоціям та душевному світу, можуть бути згубними. В одній з біблійських притч невірне подружжя порівнюється із тими, хто забажав тримати на грудях палаюче вугілля та не обпектися (Книга Приповістей Соломона 6:27-29).

Восьма заповідь: *Не кради.*

Будь-яке суспільство ґрунтується на чесності та моральній чистоті, - без них люди втратять таке необхідне для щастя відчуття захищеності та безпеки. Тільки тоді, коли ми спокійно довіряємо будь-якій іншій людині, ми знаходимо велике щастя.

Злодійство руйнує щастя, тому що завдає удару нашій здатності довіряти. Ми крадемо кожного разу, коли забираємо від людей щось таке, що справедливо належить їм. Тобто злодійство може набирати різних форм.

Ошуканство, співучасть у шахрайстві, позичання без повернення позиченого - усе це не що інше, як різноманітні види злочинства. Тим самим є відмова заплатити заборговане або обман для отримання матеріального зиску.

Дев'ята заповідь: *Не свідкуй неправдиво на свого ближнього.*

Цю заповідь можна висловити й по-іншому: будь чесним, не кажи неправду про інших людей. Сам вислів «не свідкуй неправдиво» підкреслює важливість того, щоб правду говорили під час суду, де чесність є абсолютно необхідною. Оскільки через вирок суду людина може втратити власність, свободу або навіть саме життя, на свідка покладена особлива відповідальність: він має уникати будь-яких перекручень, які можуть комусь зашкодити.

Але вірні Богові люди мають бути правдивими завжди, а не тільки під час суду. Коли я кажу щось про іншу людину, тим самим я пропоную оточуючим сформуванню свою думку про нього. І якщо я хочу, щоб їхня думка щодо цієї людини була справедливою, значить, мої висловлювання мають представляти цю людину справедливо.

Одна з причин, через які Бог наполягає на чесності та правдивості, полягає в тому, що Сам Він є абсолютно правдивим. Бог завжди дотримується Свого слова. Те, що Він каже, є завжди достовірним. В Ньому немає лукавства. В одному місці Він говорить про себе так: «...Бог вірний, що стереже заповіта та милість для тих, хто любить Його, та хто додержує Його заповіді на тисячу поколінь» (Повторення Закону 7:9). Будучи правдивим Богом, Він вимагає від людей, щоб вони казали тільки те, чому можна довіряти.

Десята заповідь: *Не жадай нічого, що ближнього твого.*

Жадати чогось, що належить ближньому, - це значить надмірно бажати чогось, що належить іншому, жадати цього настільки сильно, що з'являються ревності, заздрощі, гіркота. Протилежністю жадібному життю є життя, коли людина задоволена тим, що має. Якщо попередні заповіді стосувались поведінки, яка зашкоджує іншим, - убивства, злочинства, брехні, подружньої невірності, то ця заповідь стосується нашої внутрішньої сутності й розповідає про шкоду, яку ми завдаємо самим собі. Ніхто інший не постраждає, якщо мною оволоділа жадібність, - але я постраждаю.

У десятій заповіді можна побачити перший проблиск того, як пізніше пророки та Ісус будуть витлумачувати питання етики та моралі. Коли на сцену вийшли пророки, вони перенесли обговорювання доброго та поганого з області поведінки до області внутрішніх настанов. Ісус згодом зробив їх підхід ширшим. Ми вже згадували про те, що ненависть Він дорівнював до вбивства. Дуже схожим було Його ставлення до подружньої невірності. Не обов'язково спати з жінкою, щоб вчинити перелюб, казав Ісус, - уже зупиняючи на ній свій погляд та розпалюючи у собі пристрасть до неї, людина чинить перелюб у серці (Євангелія від Матвія 5:27-28). Внутрішньої шкоди вже завдано.

До цієї внутрішньої шкоди Бог не може ставитися з байдужістю. Він створив нас за своїм образом та наділив нас духовною сутністю, такою, як у Нього Самого. Хоча ми маємо тіло, одного разу воно помре, його більше не

буде, але наш дух житиме далі. Значить, шкода, яка завдана духові, вічна. Бог прагне того, щоб ми удосконалювали своє духовне життя, і наші душі знову стали чистими, як тоді, коли Він тільки-но створив людство. Але ми ніколи не досягнемо духовної чистоти, якщо продовжуватимемо заповнювати наші серця та розум отруєними думками та ставленням.

Удосконалення душі

Задовго до того, як Мойсей познайомив людство з десятьма заповідями, гріх настільки осквернив людський дух, що земля сповнилась пороком. Коли Бог давав народу Ізраїль Свій закон, Він перш за все хотів приборкати порок у поведінці людей. Досить вже того, що ми розбещуємо свій дух і тим самим шкодимо собі. Але ми помножуємо цей гріх, коли завдаємо болю іншим. І першим завданням Бога у викоріненні зла було попередити шкоду, яку люди завдають один одному. Тому Він почав із заборони поведінки, яка завдає шкоди.

Але для повної перемоги над злом зовнішніх змін недостатньо. Поведінка, врешті-решт, походить від думок, почуттів та настанов, а ті можуть залишатися аморальними ще довгий час по тому, як зовнішня поведінка набере благочестивого вигляду. Як зазначив Ісус, я можу не вбивати людей, але якщо я виповнений ненавистю, я все-таки завдаю собі шкоди. І якщо ця ненависть стане достатньо сильною, тоді справи можуть закінчитися тим, що я зроблю наступний крок та дійсно вб'ю когось.

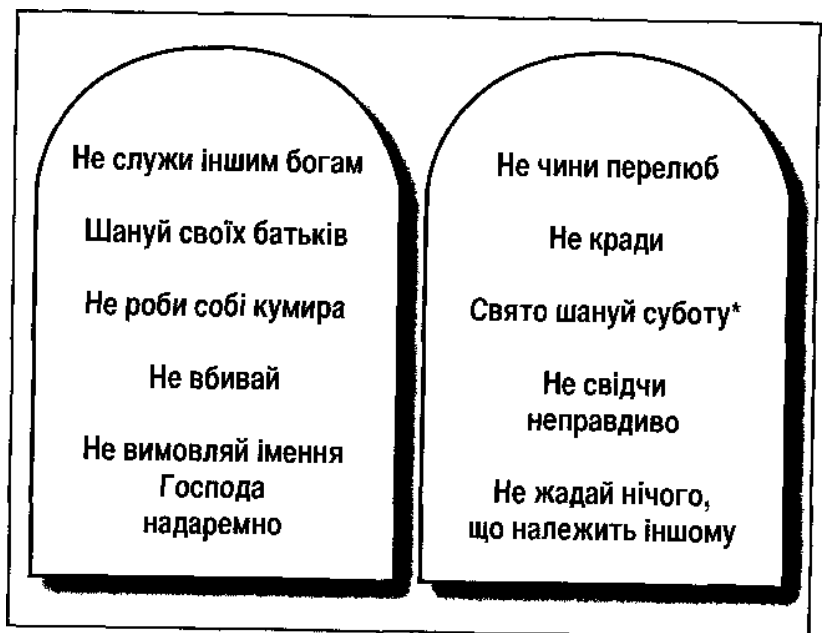
Чим далі ми рухаємось у вивченні Біблії, тим більше бачимо, що Бог тлумачить гріх з точки зору не зовнішніх дій, а внутрішніх настанов. Для тих, хто вирішив слідувати за Ісусом, контролювання поведінки є найпершим завданням, але в жодному разі не кінцевою метою. Бог очікує також змін у душі, - адже якщо наші настанови та оцінки правильні, то правильними завжди будуть і наші дії.

Певною мірою усі Десять Заповідей прямо або опосередковано стосуються усіх сторін нашої внутрішньої сутності, тому що всі мають передумовою вияв поваги. Вони закликають нас шанувати Бога як свого єдиного Бога, шанувати Його ім'я й те, що Він називає святим. У справах людських

заповіді зобов'язують шанувати батьків, життя, шлюбну угоду, чужу власність, репутацію своїх ближніх, а також поважати самих себе, виганяючи з серця руйнівні почуття.

Спираючись на ці заповіді, Мойсей мав намір створити народ, який би став втіленням проголошених у заповідях при-

нципів. І розпочав він

з навчання народу Ізраїль, як слід правильно поклонятися Богу. І знову Біблія показує, що етична поведінка завжди витікає з правильного розуміння сутності Бога та Його волі. Поклоніння - це один з головних способів зрозуміти Бога. Тому, познайомивши народ Ізраїль з Десятьма Заповідями, Мойсей потім узявся до зведення святилища, де можна було б поклонятися Богові. Розповідь про це ми продовжимо у дев'ятій главі.

* день Господній (прим, перекладача)